

การพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของม้ง ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Development of Hmong Basic Cultural Knowledge in Phetchabun Province

ศักดิ์ดา แยกผิวผ่อง¹, พระราชพัชรธรรมเมธี², พระครูสุตพัชรบัณฑิต³

พระปลัดไพระพงศ์ ฐิตธมฺโม⁴ และ สุรกาญจน์ บุญกาวิณ⁵

Sakda Yekpiewpong¹, PhraRatphatcharathammethee², Phrakhrusutapatcharabundit³

PhrapaladPeerapong Thitadhammo⁴, and Surakarn Boonkawin⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเขมาเมือง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phokhunphamuang Buddhest College, Thailand

E-mail: sagda2555@hotmail.com

Received October 5, 2025; Revised December 28, 2025; Accepted December 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ขั้นพื้นฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง 2) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้และจัดระบบฐานข้อมูล และ 3) กำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ดังกล่าวอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทำการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 30 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของม้ง ประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ซึ่งได้แก่ ภาษาและวรรณกรรม, ความเชื่อและศาสนา, ประเพณีและพิธีกรรม, ศิลปหัตถกรรมและการแต่งกาย, และอาหารและการดำรงชีวิต องค์ความรู้เหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่อิงอาศัยธรรมชาติ และสะท้อนถึงความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ความสำเร็จของการจัดการความรู้จึงต้องอาศัยการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการดูแลรักษาสืบสาน (เช่น ป่าต้นน้ำ และวิถีชีวิตเกษตรกรรม) ซึ่งเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าการใช้กฎหมายบังคับ แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดทำเวทีประชาคม/ประชาพิจารณ์ การสร้างฐานข้อมูล การเผยแพร่ การอนุรักษ์และสืบทอด และการประเมินผล เพื่อให้ชุมชนม้งสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์และมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ทูทางวัฒนธรรมม้งทำหน้าที่เป็นกลไกการเรียนรู้เชิงนิเวศที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการความรู้ต้องเน้นแนวทาง การจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของทรัพยากรผ่านกระบวนการประชาคม ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนครบทั้งสามมิติ คือ อัตลักษณ์

นิเวศวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตทางสังคม โดยมีฐานข้อมูลและการเผยแพร่เป็นเครื่องมือหลักในการสืบทอดมรดกสู่คนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; วัฒนธรรมม้ง; นิเวศวิทยาวัฒนธรรม; ความยั่งยืน; จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

This research aimed to 1) study basic knowledge of Hmong cultural resources, 2) study the knowledge management process and database system, and 3) determine guidelines for the sustainable development of such knowledge management. This research uses a mixed methods research methodology, emphasizing documentary research and action research. In-depth data was collected from 30 key informants and descriptive analysis was used. The research results found that the basic cultural knowledge components of the Hmong consisted of five main areas: language and literature, beliefs and religion, traditions and rituals, arts and crafts and clothing, and food and lifestyle. This knowledge is linked to a way of life that relies on nature and reflects cultural ecological sustainability. The success of knowledge management therefore relies on fostering a sense of environmental stewardship (e.g., watershed forests and agricultural livelihoods), a mechanism more effective than legal enforcement. Sustainable development approaches emphasize community participation, community forums/public hearings, database creation, dissemination, conservation and inheritance, and evaluation to enable Hmong communities to maintain their identity and achieve a high quality of life. The results led to the development which confirms that Hmong cultural capital serves as an ecological learning mechanism essential for natural resource conservation. Knowledge management must emphasize participatory KM approaches to foster shared awareness of resource ownership through community processes, leading to sustainability across all three dimensions: identity, eco-culture, and social quality of life. Databases and dissemination are key tools for passing on heritage to future generations.

Keywords: knowledge management; Hmong culture; cultural ecology; sustainability; Phetchabun province

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของตนเองอย่างลึกซึ้ง กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่สูงของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระบบความเชื่อ ประเพณี และภูมิปัญญาที่สืบทอดมายาวนาน เป็นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบันส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวม้งเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เสี่ยงต่อการสูญหายหากขาดระบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสม (Ministry of Culture, 2013) การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เป็นกระบวนการสำคัญในการรวบรวม ถ่ายทอดและพัฒนาองค์ความรู้ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Nonaka & Takeuchi, 2022) สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมไม่เพียงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตบนพื้นที่สูง ทั้งนี้ การจัดการความรู้ในบริบทชุมชนชาติพันธุ์จำเป็นต้องอาศัยแนวทางแบบมีส่วนร่วม (Participatory KM) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น เยาวชน และหน่วยงานภาครัฐ

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาวม้ง ซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน ความเชื่อและศาสนา ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปหัตถกรรมและการแต่งกาย ตลอดจนอาหารและการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นฐานของ “นิเวศวัฒนธรรม” (Cultural Ecology) ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน (Sugiarto, 2025) การจัดการความรู้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อศึกษาความร่วมมือในการจัดการความรู้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างมากมา เพื่อเป็นแหล่งของการศึกษาเรียนรู้ พื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวเขาเผ่าม้งในลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทาง ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในแนวทางศาสนา ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิม การนับถือผีบรรพบุรุษและความเชื่อใหม่การนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง การเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อความร่วมมือในทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งของการศึกษาเรียนรู้ พื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในแนวทาง

พระพุทธศาสนา ในสภาวะการณ์เช่นนี้สิ่งที่จำเป็นเร่งด่วนประการหนึ่งคือ การเร่งสร้างองค์ความรู้ในการจัดการกับปัญหา กล่าวคือ การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรม การศึกษาและวิธีการฟื้นฟูธำรงรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ซึ่งยังนับว่าขาดแคลนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นมาจากประสบการณ์การศึกษาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งนี้เพราะส่วนมากแล้วองค์ความรู้ดังกล่าวในปัจจุบันล้วนมาจากประสบการณ์ ในกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรทางวัฒนธรรมนอกภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป (Somakasetrin, 2008)

ดังนั้น การพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของมั่ง ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงสังคม เพื่อศึกษาระบบความรู้พื้นฐานทางวัฒนธรรมของมั่ง จัดระบบฐานข้อมูล และเสนอแนวทางการจัดการความรู้เชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งจะ เป็นแนวทางหนึ่งในการธำรงอัตลักษณ์ สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในระยะยาว อันสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโดยไม่ทำลายสมดุลของมนุษย์กับธรรมชาติ (United Nations, 2023)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของมั่ง
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้และจัดระบบฐานข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมของมั่ง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางและกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดการความรู้และทุนทางปัญญาบนฐานทุนวัฒนธรรม

นานาชาติ รวมถึงประเทศไทย กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ “ระบบเศรษฐกิจใหม่” (New Economy) ซึ่งเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตประเภท “สารสนเทศ” (Information) และ “ความรู้” (Knowledge) เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมและยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (National Competitiveness) (Creative Economy Agency, 2024) การเปลี่ยนแปลงนี้ผลักดันให้สังคมพัฒนาไปสู่ “สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้” (Knowledge-based Society) (Fine Arts Department, 2019)

สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้เกิดขึ้นจากความตระหนักที่ว่า “ความรู้” ได้กลายเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์และยุคปฏิวัติข้อมูลข่าวสาร (Munmee, 2014) ปัจจุบันการวัดความสามารถของประเทศ จึงไม่ได้พิจารณาเพียงแค่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือรายได้ประชาชาติต่อหัวเท่านั้น แต่พิจารณาจาก

“ทุนทางปัญญา” (Intellectual Capital) หรือ “ทุนความรู้” (Knowledge Capital) เป็นสำคัญ เนื่องจากความรู้ได้กลายเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดและสามารถสร้างความได้เปรียบให้กับสังคมและประเทศชาติ (Wasi, 2012)

ความรู้ในบริบทนี้ครอบคลุมทั้งความรู้ที่อยู่ในตัวมนุษย์ ความรู้ทางเทคโนโลยี และความรู้ทางวิทยาการต่าง ๆ การมีความรู้หรือทุนทางปัญญาจึงเปรียบเสมือนสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดขององค์กรและสังคม ซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้ภาวะการแข่งขันที่รุนแรง ดังนั้น องค์กรและชุมชนต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติทางปัญญาที่ซ่อนอยู่ และดำรงไว้ซึ่งความสามารถในการแข่งขันในเศรษฐกิจใหม่ได้

การจัดการความรู้จึงเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนความรู้จากปัจจัยการผลิตที่ซื้อขายได้ให้กลายเป็นสินทรัพย์สำคัญขององค์กรและนำทุนทางปัญญา หรือทุนความรู้มาเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม

ความรู้ทางวัฒนธรรมและประเภทของความรู้

ความรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Knowledge) หมายถึง ผลผลิตทางปัญญาอันทรงคุณค่าของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล สารสนเทศ ความคิด ทักษะ ประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม และการเรียนรู้ ที่ถูกสั่งสมเพื่อให้เกิดปัญญาและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต (Ployduangrat, 2023) ความรู้ประเภทนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของชุมชน เนื่องจากเป็นฐานรากของอัตลักษณ์และวิถีการดำรงชีวิตความรู้ทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก โดยอาศัยลักษณะทางกายภาพและการถ่ายทอดเป็นเกณฑ์ ดังนี้:

1. ความรู้ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Knowledge)

ความรู้ประเภทนี้สอดคล้องกับ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถมองเห็น สัมผัส หรือจับต้องได้ มีลักษณะเป็นกายภาพ (Tangible) และมักได้รับการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ (Ployduangrat, 2023) ตัวอย่างของความรู้ประเภทนี้ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ศิลปจารึก พงศาวดาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ความรู้ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้นี้ ค่อนข้างยากต่อการสูญหาย เนื่องจากมีรูปแบบทางกายภาพที่ช่วยในการอนุรักษ์

2. ความรู้ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Knowledge)

ความรู้ประเภทนี้คือ ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ไม่สามารถมองเห็น สัมผัส หรือจับต้องได้ มีลักษณะไม่เป็นกายภาพ (Intangible) ความรู้ฝังลึกมักเกิดจากประสบการณ์ การฝึกฝน ทักษะเฉพาะทางพรสวรรค์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ความรู้ประเภทนี้มักฝังอยู่ในตัวคน (Embodied) ตัวอย่างเช่น ภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ศิลปะการแสดงงานช่างฝีมือและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ประเภทนี้จึง มีโอกาสที่จะสูญหายได้ง่ายกว่า ความรู้ชัดแจ้ง เนื่องจากต้องอาศัยการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยตรง

กระบวนการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Knowledge Management Process)

กระบวนการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม เป็นการประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) มาใช้ในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการสงวนรักษาองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน กระบวนการนี้มักถูกนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ทางวัฒนธรรมและประเภทของทรัพยากรที่แตกต่างกัน (Ployduangrat, 2023) โดยทั่วไป กระบวนการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมที่นิยมใช้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) เป็นกระบวนการค้นหา กำหนด และจำแนกประเภทของความรู้ทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ รวมถึงระบุว่าความรู้อยู่ในรูปแบบใดและอยู่ที่ใครบ้าง (แหล่งความรู้) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้สืบทอด หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม หรือการจำแนกประเภทของความรู้ (Ployduangrat, 2023)

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นขั้นตอนการศึกษา ค้นคว้ารวบรวม และสังเคราะห์ความรู้ทางวัฒนธรรมทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อกลั่นกรองสร้างองค์ความรู้ใหม่ และสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ สืบทอด และสงวนรักษาวัฒนธรรมผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิจัย การประชุมเชิงปฏิบัติการและการสนทนา (Phra Maha Methi Panyawuttho, 2024)

3. การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ (Knowledge Storage and Access) เป็นกระบวนการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ โดยอาจมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเพื่อให้สะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูลและใช้เป็นฐานความรู้ในอนาคต เช่น การจัดเก็บในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับ ภาพถ่าย วิดีทัศน์ เว็บไซต์ หรือการพัฒนาฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

4. การเรียนรู้ (Learning) เป็นขั้นตอนที่เน้นการให้การศึกษา อบรม ส่งเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมผ่านกลไกการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการสืบทอด และสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาหลักสูตรท้องถิ่น หรือการจัดฝึกอบรมทางวัฒนธรรมในชุมชน (Office of the National Culture Commission, Ministry of Culture, 2022)

5. การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เผยแพร่ และถ่ายโอนข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรมสู่สาธารณชนในวงกว้างผ่านสื่อและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก อาทิ การจัดบรรยาย การสาธิต งานนิทรรศการ การใช้โทรทัศน์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์

6. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application) เป็นกระบวนการนำความรู้ทางวัฒนธรรมที่ผ่านการจัดการแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าจากวัฒนธรรมเหล่านั้นในด้าน

ต่าง ๆ อาทิ การนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาสินค้าและอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม หรือการใช้เพื่อการแสดงอัตลักษณ์ในที่สาธารณะ (Creative Economy Agency, 2024)

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมจะประสบความสำเร็จและสามารถสงวนรักษาองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ที่ทำงานประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ คน (People), กระบวนการ (Process), และเทคโนโลยี (Technology) หรือที่เรียกว่า องค์ประกอบ 3 เสาหลักของการจัดการความรู้

กล่าวโดยสรุป การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมคือ กระบวนการถอดรหัส องค์ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ให้ออกมาเป็น องค์ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ให้ได้มากที่สุด หรือเป็นการแปลง มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ให้อยู่ในรูปของฐานข้อมูลหรือสื่อต่าง ๆ เพื่อสงวนรักษาองค์ความรู้ให้คงอยู่ในฐานมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป (Phra Maha Methi Panyawuttho, 2024) กระบวนการนี้จึงเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในศาสตร์ด้านการจัดการ ศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resource Management) หมายถึง กระบวนการหรือชุดของกิจกรรมและปฏิบัติการที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็น รูปธรรม (Tangible Cultural Resources) และนามธรรม (Intangible Cultural Resources) โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการสร้างประโยชน์และความผาสุกให้กับสังคม (Tangcharoen, 2019)

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมีความซับซ้อนและต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลายมิติ ดังนี้

1. ขอบเขตของทรัพยากร ครอบคลุมทรัพยากรเส้นทางวัฒนธรรมหลากหลายประเภท ทั้งมรดกทางรูปธรรม เช่น โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ และ ศิลปวัตถุ และมรดกทางนามธรรม เช่น ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต (Phra Maha Methi Panyawuttho, 2024)

2. มิติการจัดการ การจัดการวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ อย่างบูรณาการ ทั้งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา คุณธรรมจริยธรรมและศาสนา โดยอาศัยการอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนและการดำรงชีวิต เพื่อนำมาสู่ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

3. เป้าหมายการจัดการมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องวางเป้าหมายให้ชัดเจนและสอดคล้องกับคุณค่าและความหมาย ของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภท เพื่อให้การจัดการนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชน และความเป็นมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม อนึ่ง ทรัพยากรทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งประเภทตามลักษณะของแหล่งกำเนิดได้อีกหลากหลาย เช่น ทรัพยากรทางโบราณคดี ทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ และทรัพยากรทาง

ประวัติศาสตร์ศิลปะ การกำหนดคุณค่าและการจัดการจึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายเหล่านี้เป็นหลัก (Tangcharoen, 2019) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resource Management) มีเป้าหมายที่สำคัญและเป็นรูปธรรม ซึ่งมุ่งเน้นทั้งการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ และการส่งมอบคุณค่าสู่สาธารณชน โดยมีเป้าหมายหลัก 4 ประการ (Tangcharoen, 2019)

1. การจัดทำฐานข้อมูลและการวางแผนเบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน เกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมสำหรับใช้ในการวางแผนการอนุรักษ์ การป้องกันความเสียหายและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการดำเนินงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. การปกป้องและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อปกป้องทรัพยากรวัฒนธรรมให้คงสภาพและเกิดประโยชน์ตามความเหมาะสม โดยมีเป้าหมายรองที่สำคัญคือการอนุรักษ์และสงวนรักษาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดทรัพยากรเสื่อมสภาพหรือสูญหายก่อนเวลาอันควร

3. การเข้าถึงอย่างเท่าเทียมของสาธารณชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน สาธารณชน นักวิจัย และนักศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

4. การให้การศึกษาและการตระหนักในคุณค่า เพื่อใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับอดีตและประวัติศาสตร์ และเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม สามารถสรุปกระบวนการดำเนินการได้เป็น 3 ขั้นตอนหลัก ซึ่งเป็นลำดับการทำงานที่มีความต่อเนื่อง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากสาขาต่าง ๆ เข้ามาทำงานร่วมกัน (Phra Maha Methi Panyawuttho, 2024)

1. การประเมินความสำคัญ (Significance Assessment) เป็นขั้นตอนสำคัญในการแปลความหมายความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์หลักฐาน และคุณค่าต่าง ๆ ของทรัพยากรนั้น ๆ เช่น การประเมินคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

2. การวางแผนการจัดการ (Management Planning) เป็นการกำหนดแผนการปฏิบัติงานหรือแผนการจัดการที่เหมาะสม โดยแผนการจัดการควรกำหนดยุทธวิธีในการจัดการทรัพยากรในระยะยาว และระบุผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ จากการจัดการอย่างชัดเจน

3. การกำหนดรายการการจัดการ (Management Implementation) คือขั้นตอนการดำเนินการจัดการ ตามข้อเสนอแนะและลำดับความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมที่ได้ประเมินไว้ในขั้นตอนแรก โดยต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่การจัดการอย่างรอบคอบ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยองค์การชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มักขับเคลื่อนด้วยรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participatory Work) การดำเนินงานจะมีการกระจายภารกิจออกเป็นกลุ่ม (Team Work) เพื่อให้สมาชิกมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันและมีการประสานงานระหว่างกลุ่มอย่างชัดเจน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ควบคุมดูแล เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

2. การยึดมั่นในอุดมการณ์และความซื่อสัตย์สุจริต (Commitment and Integrity) องค์กรชุมชนมีการกำหนดมาตรการร่วมกันเป็นข้อปฏิบัติ ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดคือการเน้นความซื่อสัตย์สุจริต และการยึดมั่นในอุดมการณ์ความตั้งใจในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นฐานของความเชื่อมั่นและความถูกต้องในการดำเนินงาน

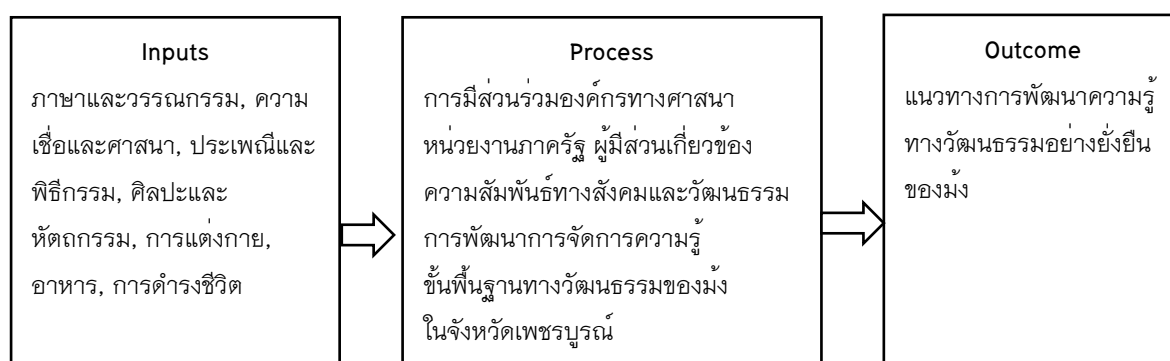
3. การวางแผนการทำงานและการกำหนดเป้าหมาย (Work Planning and Goal Setting) มีการจัดทำแผนงานประจำปี เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานและกำหนดเป้าหมาย รวมถึงมีตัวชี้วัด ที่ชัดเจน โดยวัดจากความสำเร็จของกิจกรรม/โครงการ และการเทียบผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ตกลงไว้ร่วมกัน

4. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม เช่น “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” เพื่อให้สมาชิกทุกคนเห็นความสำคัญและวางแผนทรัพยากรในชุมชน โดยวิสัยทัศน์นี้ทำหน้าที่เป็นทิศทางร่วมกันในการดำเนินงานขององค์กรชุมชน

5. การถ่ายทอด แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ (Knowledge Sharing and Transfer) มีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และการสอนงานในชุมชน โดยอาศัยกลไกและหน่วยงานในชุมชน เช่น วัด และ โรงเรียน เพื่อถ่ายทอดวิถีและวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งเป็นการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้และทรัพยากรวัฒนธรรม สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐาน ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอน (Phra Maha Methi Panyawuttho, 2024)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในมิติของการสืบทอด ถ่ายทอด และการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวันของชุมชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น พระสงฆ์ และเยาวชน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อ วัฒนธรรมนิยม และการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ
2. แบบสังเกต (Observation Form) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาบริบทชุมชน วิถีชีวิต และการปฏิบัติจริงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากกลุ่มย่อยในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลในสถานการณ์จริง เพื่อให้เข้าใจบริบทและระบบความรู้ของชุมชนอย่างรอบด้าน

ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และสังเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) เพื่อค้นหารูปแบบ (Pattern) และสร้างแบบจำลองการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอย่างมีระบบ

ทั้งนี้ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) และสะท้อนความเป็นจริงตามบริบทชุมชน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในด้านข้อมูล (Data Triangulation) วิธีการ (Methodological Triangulation) และแหล่งข้อมูล (Source Triangulation) พร้อมนำผลการตรวจสอบกลับคืนสู่ชุมชนเพื่อยืนยันความถูกต้องของสาระสำคัญก่อนการสรุปผลการวิจัย

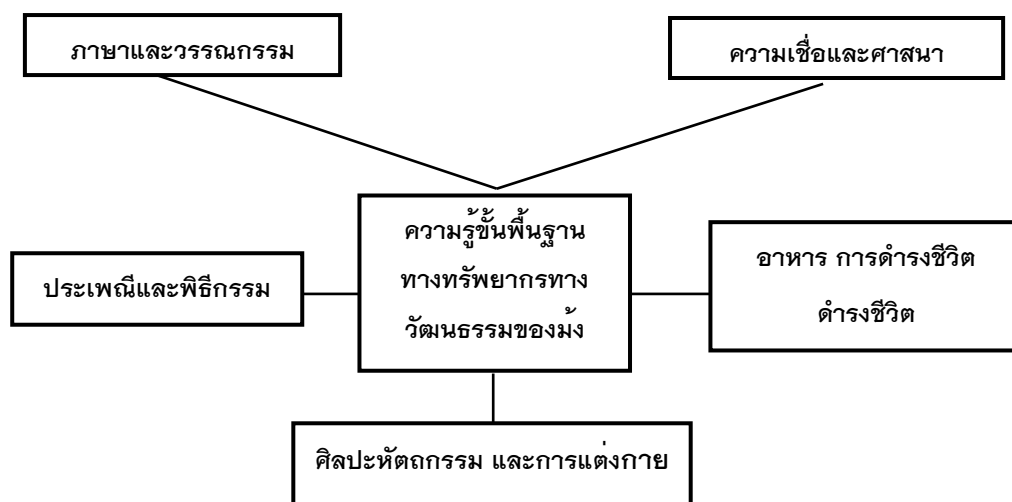
ผลการวิจัย

1. ความรู้ชั้นพื้นฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง

จากการศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 รูป/คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำเยาวชน ผู้นำทางศาสนา พระสงฆ์ ผู้นำด้านวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ พบว่า องค์ความรู้ชั้นพื้นฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ ภาษาและวรรณกรรม, ความเชื่อและศาสนา, ประเพณีและพิธีกรรม, ศิลปะหัตถกรรมและการแต่งกาย, และอาหารและการดำรงชีวิต

องค์ประกอบความรู้ทั้งห้านี้ สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวม้งที่พึ่งพิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก การดำรงอยู่ของชุมชนจึงสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ดิน และแหล่งน้ำ เพื่อคงไว้ซึ่งระบบนิเวศที่สมบูรณ์และความมั่นคงทางวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานของ “ความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรม” (Cultural Ecology Sustainability) ที่ช่วยธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อย่างมั่นคง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าชาวม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัฒนธรรมที่หลากหลายและผูกพันกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้งซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งประกอบด้วย ภาษาและวรรณกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ มีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน นิทาน ตำนาน และบทเพลงที่สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อ ความเชื่อและศาสนาที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับการนับถือศาสนาต่างๆ มีพิธีกรรมที่ซับซ้อนและหลากหลายเพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีและพิธีกรรมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ประเพณีปีใหม่ ประเพณีแต่งงาน และพิธีศพ ศิลปะหัตถกรรมและการแต่งกายที่งดงามด้วยลวดลายปักและเครื่องประดับเงินที่ประณีต แสดงถึงความสามารถเชิงช่างและความคิดสร้างสรรค์ อาหารที่เรียบง่ายแต่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ และมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหาร และการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งพาธรรมชาติ และมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความรู้ขั้นพื้นฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง

ความรู้ขั้นพื้นฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและลึกซึ้ง โดยมีรากฐานอยู่บนความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของชาวม้งประกอบด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ อาทิ ภาษาและวรรณกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน นิทาน ตำนาน และบทเพลงพื้นบ้านซึ่งถ่ายทอดคุณค่าทางจิตใจและความเชื่อ ความเชื่อและศาสนาที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับศาสนาต่าง ๆ ผ่านพิธีกรรมที่หลากหลาย เช่น การเซ่นไหว้ บรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ผูกพันกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย อาทิ ประเพณีปีใหม่ การแต่งงาน และพิธีศพ รวมถึงศิลปะหัตถกรรมและการแต่งกายที่งดงามประณีต ด้วยลวดลายผ้าปักและเครื่องประดับเงิน อันแสดงถึงความสามารถเชิงช่างและความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมอาหารที่เรียบง่ายแต่เปี่ยมด้วยรสชาติ ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติและสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและเป็นพื้นฐานของความยั่งยืนทางสังคมและชุมชนของชาวม้ง

2. การจัดการความรู้และการจัดระบบฐานข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง

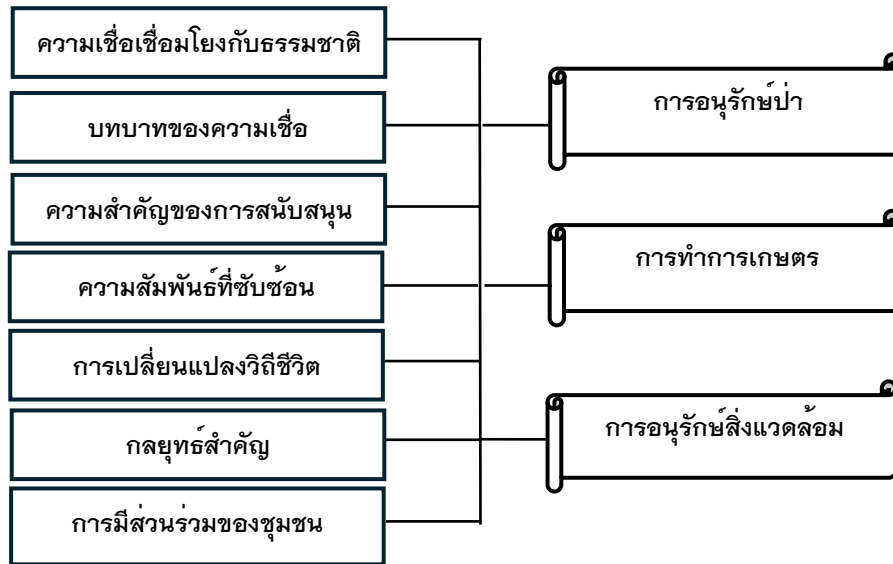
การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มเดิม รวมทั้งภาครัฐและภาคชุมชน เพื่อพัฒนาการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของม้งอย่างเป็นระบบ พบว่า ชุมชนม้งมีความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดการความรู้จึงมุ่งส่งเสริม “จิตสำนึกเจ้าของ” และ “ความหวงแหนสิ่งแวดล้อม” โดยใช้การเรียนรู้ร่วมกันแทนการบังคับด้วยกฎหมาย ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมืออย่างสมัครใจของคณาจารย์ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก คือ 1. ความรู้ด้านการอนุรักษ์

ป่าต้นน้ำและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ 2. ความรู้ด้านการดำรงวิถีชีวิตเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน และ 3. ความรู้ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศชุมชน

การสร้างองค์ความรู้ทั้งสามด้านนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของระบบฐานข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมม้ง และเป็นกลไกขับเคลื่อนการจัดการความรู้ให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการจัดการความรู้ขึ้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของม้ง ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น เริ่มจากความเชื่อ ความศรัทธาสังคักดีลิตีในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เกิดความกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงพากันทำการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ ก่อนเข้าพื้นที่ทำมาหากินหรือแม้แต่หลังจากทำไร่ทำสวนแล้ว ก็มีการจัดเครื่องสังเวยมาให้แก่สังคักดีลิตีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่คนในครอบครัวและชาวบ้าน จนกลายเป็นจารีตประเพณีที่ทุกคนในกลุ่มจะต้องทำตาม เป็นธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน แม้จะได้รับการชี้แนะเพื่อให้คลายความเชื่อดั้งเดิมจากศาสนา ส่วนใหญ่ยังคงรักษาความเชื่อและจารีตประเพณีไว้อย่างเคร่งครัด ผู้นำทางศาสนาจึงได้ปรับหลักคำสอนให้เข้ากับความเชื่อแล้วร่วมดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้และธรรมชาติอื่น ๆ รวมถึงการปลูกฝังให้กลุ่มชาติพันธุ์ มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในการปลูกป่าทดแทน นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การดำรงชีวิต และการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในปลูกจิตสำนึกให้รู้สึกหวงแหนว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของตน เพราะการสำนึกดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกเรื่องในทางตรงกันข้าม หากนำเอาตัวบทกฎหมายมาบังคับจะทำให้ชาวบ้านไม่พร้อมที่จะทำหรือไม่ให้ความร่วมมือ กฎหมายจะเป็นมาตรการสุดท้ายในการดำเนินการ ดังแผนภาพที่ 3

การจัดการความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมของชาวม้ง

ภาพที่ 3 การจัดการความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมของชาวม้ง

การจัดการความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมของชาวม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีรากฐานมาจากความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และธรรมชาติ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของชุมชน ความเชื่อดังกล่าวได้หล่อหลอมให้เกิดจารีตประเพณีและพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การบูชา การเซ่นสังเวย หรือการประกอบพิธีขอขมาธรรมชาติก่อนและหลังการทำไร่ทำสวน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและชุมชน จนกลายเป็นแบบแผนการปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

แม้ชาวม้งจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาและแนวคิดสมัยใหม่ แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิม โดยผู้นำทางศาสนาได้ปรับหลักคำสอนให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าทดแทนและการดูแลป่าต้นน้ำ ขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรในพื้นที่ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ ทั้งในรูปแบบของการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ และการปลูกฝังจิตสำนึกความหวงแหนในทรัพยากรของตน

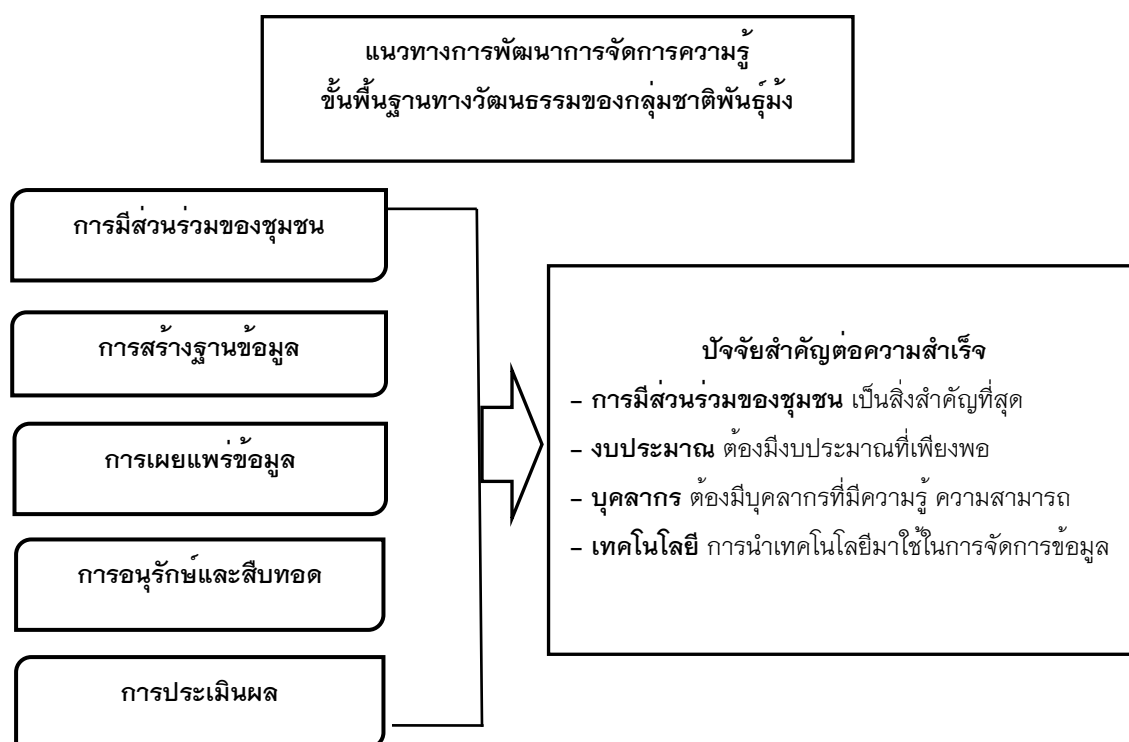
แนวทางดังกล่าวช่วยให้ชุมชนเกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะเกิดจาก “ความสำนึกในคุณค่าของตนเองและธรรมชาติ” มากกว่าการบังคับด้วยกฎหมาย การจัดการความรู้ในลักษณะนี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อ และการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนชาวม้งในมิติของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

3. แนวทางการพัฒนาเพื่อการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของม้งอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรดำเนินการภายใต้ “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” เป็นศูนย์กลาง ผ่านกิจกรรมการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุมเสวนาทางวิชาการ การประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ร่วมระหว่างชุมชนกับภาครัฐ แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและตัดสินใจ 2. การสร้างฐานข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรมที่เป็นระบบ 3. การเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณะ 4. การอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ และ 5. การติดตามและประเมินผล เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นคือ ชุมชนม้งสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ รักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของตนได้อย่างมั่นคง อันเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม

การพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างฐานข้อมูล การเผยแพร่ข้อมูล การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม และการประเมินผล จะเป็นการส่งเสริมให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งคงอยู่สืบไป และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรวบรวมองค์ความรู้และจัดทำฐานข้อมูลทางวัฒนธรรม การเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบที่เหมาะสม การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การธำรงรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของม้ง ในจังหวัดเพชรบูรณ์นี้ ชี้ให้เห็นว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นรากฐานสำคัญที่มีอาจแยกออกจาก นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ในพื้นที่ได้ การจัดการความรู้จึงต้องมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการรักษาอัตลักษณ์ ซึ่งสามารถอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบความรู้และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ผลการศึกษาองค์ประกอบความรู้ขั้นพื้นฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ ภาษาและวรรณกรรม ความเชื่อและศาสนา ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปหัตถกรรมและการแต่งกาย และอาหารและการดำรงชีวิต สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่อิงอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง องค์ความรู้ทั้งห้านี้จึงทำหน้าที่เป็นความรู้ทางระบบนิเวศ (Ecological Knowledge) ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

การที่องค์ประกอบความรู้ม้ง มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ย่อมตอกย้ำถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำรงความ ยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural–Ecological Sustainability) การดำรงอยู่ของชุมชนจึงสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ดิน และแหล่งน้ำ เพื่อคงไว้ซึ่งระบบนิเวศที่สมบูรณ์และความมั่นคงทางวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานของ “ความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรม” (Cultural Ecology Sustainability) ที่ช่วยธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อย่างมั่นคง

ผลการค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Maha Manit Siddhimethi (2021) ที่เน้นย้ำว่า การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สูงและมีบทบาทในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของม้งจึงมิใช่เพียงชุดของประเพณีหรือความเชื่อเท่านั้น แต่เป็น มรดกทางภูมิปัญญาเชิงนิเวศ ที่เชื่อมโยงมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ทำให้การ

จัดการความรู้ในบริบทของม้งจึงจำเป็นต้องผสมผสานมิติทางวัฒนธรรมเข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับชุมชนอย่างแท้จริง

2. การจัดการความรู้ด้วยการสร้างสำนึกร่วม

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความสำเร็จของการจัดการความรู้และการจัดระบบฐานข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมของม้ง อาศัยมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ม้งมีสำนึกที่ดีในการดูแลรักษาสีงแวดล้อม เป็นสำคัญ ซึ่งนำไปสู่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของและความหวงแหน ในทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นรากฐานของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นป่าต้นน้ำ ดิน หรือแหล่งน้ำ

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการ การจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Knowledge Management) ในบริบทของชาติพันธุ์ตามแนวคิดของ Kaewsombat et al. (2019) ที่เน้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน แทนการใช้ตัวบทกฎหมายมาบังคับเพียงอย่างเดียว การจัดการความรู้ในลักษณะนี้จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก การรับรู้ ไปสู่ การลงมือปฏิบัติ โดยใช้กลไกทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นแรงขับเคลื่อนหลัก

การจัดการความรู้เพื่อสร้างสำนึกร่วมควรเน้นไปที่ 3 องค์ความรู้หลัก ได้แก่ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การดำรงวิถีชีวิตเกษตรกรรม และ การรักษาสีงแวดล้อม องค์ความรู้เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนความรู้เชิงนามธรรมให้กลายเป็นสำนึกและความผูกพัน (Engagement) และพัฒนาไปสู่พฤติกรรมเชิงปฏิบัติ ที่เป็นมิตรต่อสีงแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมี ประชาชนชาวบ้านและผู้นำทางศาสนา เป็นกลไกหลักและผู้ถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Broker) ที่สำคัญในการเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้วิถีวัฒนธรรมเพื่อการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน

กล่าวคือ การจัดการความรู้ในชุมชนม้งจึงต้องดำเนินไปบนฐานของ การให้คุณค่าร่วม (Shared Value) ระหว่างวัฒนธรรมกับการอนุรักษ์สีงแวดล้อม ซึ่งเป็นพลังภายในที่เข้มแข็งกว่าการบังคับจากภายนอก เป็นการตอกย้ำว่า สำนึกร่วมทางนิเวศวัฒนธรรม เป็นกุญแจสำคัญในการธำรงรักษาทรัพยากรและความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอย่างมั่นคง

3. แนวทางการพัฒนาเพื่อการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของม้งอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ซึ่งครอบคลุมมิติของการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างฐานข้อมูล การเผยแพร่ การอนุรักษ์ และการประเมินผลนั้น เป็นไปตามหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นที่การจัดการตนเองของชุมชน (Community Self-Management) เป็นหัวใจสำคัญ เป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable Community Development)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมจะต้องเริ่มต้นจากการจัดทำเวทีประชาคมและประชาพิจารณ์ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) และนำไปสู่การยอมรับร่วมกัน

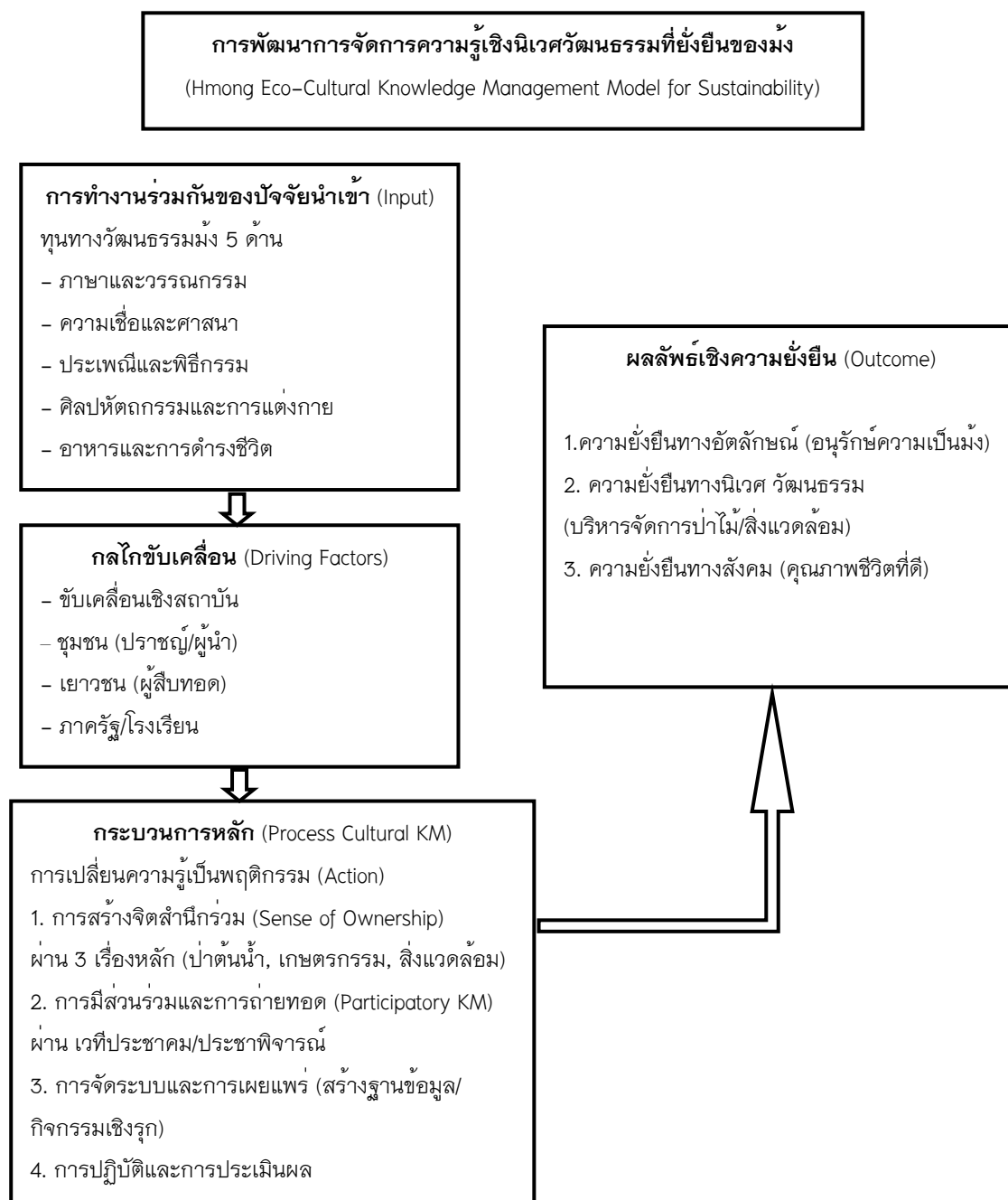
(Social Acceptance) ในแนวทางการจัดการและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป

นอกจากนี้ แนวทางการจัดการความรู้ที่ยั่งยืนยังต้องพึ่งพา เทคโนโลยี ในการบริหารจัดการข้อมูล องค์ความรู้ที่ได้จึงควรถูกจัดระบบให้เป็น ฐานข้อมูลที่ครบถ้วนและสามารถเผยแพร่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมสู่เยาวชนในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meechai et al. (2022) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการจัดระบบฐานข้อมูลเชิงวัฒนธรรมในยุคสมัยปัจจุบัน

ดังนั้น ความยั่งยืนของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของม้ง จึงมิได้จำกัดอยู่แค่การเก็บรักษาข้อมูลเท่านั้น แต่ต้องอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน ผสมผสานกับเครื่องมือทางเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ได้อย่างต่อเนื่องและเข้าถึงคนทุกรุ่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการความรู้ขั้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ โมเดลการพัฒนาการจัดการความรู้เชิงนิเวศวัฒนธรรมที่ยั่งยืน (Eco-Cultural Knowledge Management Model for Hmong Sustainability) ซึ่งยืนยันว่า ทุนทางวัฒนธรรมม้ง เป็นทั้งเนื้อหาและกลไกหลักในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ โดยมีจิตสำนึกร่วมเป็นสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยสรุปเป็นแผนภาพที่ 4

ภาพที่ 5 การจัดการความรู้เชิงนิเวศวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของม้ง

สรุป

การจัดการความรู้เชิงนิเวศวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของม้ง ยืนยันว่าทุนทางวัฒนธรรมม้ง ไม่ใช่เพียงแค่มรดก แต่เป็นกลไกการเรียนรู้เชิงนิเวศ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่สูง การจัดการความรู้จึงต้องอาศัยแนวทาง Participatory KM ที่เน้นการใช้ มาตรการส่งเสริมเพื่อสร้างจิตสำนึกการร่วมในการเป็นเจ้าของทรัพยากร ผ่านกระบวนการประชาคม ซึ่งเป็นกลไกที่ทรงพลัง

กว่ากฎหมาย ผลลัพธ์ที่ได้คือความยั่งยืนครบทั้งสามมิติ อัตลักษณ์ นิเวศวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตทางสังคม โดยมี ฐานข้อมูลและการเผยแพร่ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดมรดกสู่คนรุ่นหลัง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษใช้ในการสื่อสาร ด้านภาษา
2. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการดำรงชีวิตให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ ความเป็นอยู่ที่พอเพียงใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด
3. สร้างระบบบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเรื่องการอนุรักษ์ภาษาดำเนินการด้วยพื้นฐานความรู้ทางเทคนิค และความรู้ในการจัดการที่ถูกต้องแม่นยำ
4. นำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นไปสร้างกลไกการปฏิบัติเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยทุนทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ด้วยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ภาครัฐควรกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการความรู้ขึ้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของมั่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างเป็นรูปแบบและสนับสนุนส่งเสริมงบประมาณในการดำเนินงานทุกขั้นตอน
2. หน่วยงานภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการความรู้ขึ้นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของมั่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกกลุ่มชนหรือทุกภาคส่วนในอันที่จะหันมาใส่ใจในการรักษาวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ให้เลือนหายไป โดยร่วมจัดกิจกรรมการอบรม การให้ความรู้
4. องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะมีนโยบายในการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมแก่เยาวชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับการเป็นอยู่ที่แท้จริง และเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์นั้น ๆ
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และส่วนใดที่ควรอนุรักษ์ไว้ โดยควรอนุรักษ์ด้วยวิธีใด
3. ควรศึกษาเจาะลึกวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง เพื่อให้ทราบและสามารถถอดบทเรียนได้อย่างชัดเจน นำสู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม

4. การศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งโดยเฉพาะ

References

- Creative Economy Agency. (2024). *Five-year action plan (2023–2027)*.
https://www.cea.or.th/storage/app/media/ITA2567/o8_ActionPlan_2567.pdf
- Fine Arts Department. (2019). *Strategic plan for promoting a wisdom-based and learning society*. Ministry of Culture.
- Kaewsombat, W. et al. (2019). *Systematic knowledge management approaches for highland ethnic groups*. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Meechai, P. et al. (2022). *Cultural heritage database management for youth in the digital era*. Chiang Mai University.
- Ministry of Culture. (2013). *Creative economy development policy*. Four Pace.
- Munmee, T. (2014). Planning and coordination Buddhist: Sangahavatthu 4 the planning and coordination to success. *Journal of MCU Social Science Review*, 3(1), 71–79.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (2022). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University.
- Office of the National Culture Commission, Ministry of Culture. (2022). *National Master Plan for the Promotion of Virtue (2022–2027)*. Ministry of Culture.
- Phra Maha Manit Siddhimethi. (2021). *The conservation and transmission of Hmong ethnic culture*. [Master's thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University].
- Phra Maha Methi Panyawuttho. (2024). *Development of basic cultural knowledge management of the Hmong in Phetchabun Province*[Doctoral Dissertation, Mahachulalongkornrajavidyalaya University].
- Ployduangrat, K. (2023). Local wisdom knowledge management for sustainable development. *Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Sciences*, 12(2), 1–15.
- Somakasetrin, J. (2008). *Local wisdom management in Si Sa Ket province for competitive advantage*. National research council of Thailand.
- Sugiarto, B. (2025). Cultural ecology and sustainable development of ethnic minorities. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 13(2), 1–10.
- Tangcharoen, W. (2019). *Cultural resource management: concepts and applications in Thailand*. Thammasat University.

United Nations. (2023). *The 2030 agenda for sustainable development*. United Nations Office in Thailand.

Wasi, P. (2020). *Local wisdom and sustainable economic and social development* (2nd ed.). Thai Health Promotion Foundation.